

ВЛАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ НБ СУМСЬКОГО НАУ ЯК КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УНІВЕРСИТЕТУ

Анотація: Висвітлено діяльність наукової бібліотеки Сумського НАУ щодо створення власних інформаційних ресурсів для забезпечення навчальної та наукової діяльності в університеті.

Ключові слова: інформаційні ресурси, електронний каталог, електронна бібліотека, репозиторій

Сучасний етап розвитку бібліотечної справи проходить на фоні стрімкого розвитку інформаційних технологій, завдяки якому став можливим вільний доступ до інформації, що поширюється одночасно як у традиційній друкованій, так і в електронній формах. І тому той факт, що користувачі все частіше надають перевагу електронному документу над традиційним та й шукають його, у першу чергу, в Інтернеті змусив книгозбірні знайти шляхи адаптації інформаційно-бібліотечного сервісу до запитів своїх читачів. Тому бібліотеки поступово перетворюються зі сховищ книг на соціальні інститути, що забезпечують кумуляцію, збереження і загальну доступність документів, інформації, знань. Це зумовлює принципові зміни в їх діяльності, змушує суттєво коригувати форми і методи обслуговування.

Одним із вирішальних чинників удосконалення бібліотечно-інформаційної діяльності в сучасних умовах є просування бібліотеки в мережі Інтернет. Тому сучасна бібліотека для того, щоб не втратити читачів, зобов'язана створити умови, які б задовольнили споживачів усіх видів інформації. Одним із основних каналів, що забезпечують доступ до різноманітних послуг сучасних книгозбірень та їх інформаційних ресурсів є web-сайт бібліотеки. Для сільськогосподарських бібліотек зокрема це виняткова можливість презентувати себе та свої здобутки, створюючи позитивний імідж, розширювати свою діяльність, охоплюючи все більшу кількість користувачів: студентів, науковців, фахівців сільського господарства. Перевагою web-сайтів є те, що бібліотеки можуть не лише презентувати свої інформаційно-аналітичні продукти, знайомити з послугами, які вони надають, та інформувати про свою діяльність, а й надавати доступ до інформації віддаленим користувачам, адже є зручними у використанні: читачі в будь-який час можуть ознайомитись з представленою інформацією, перебуваючи поза межами книгозбірні.

Наукова бібліотека Сумського національного аграрного університету над наповненням власного web-сайту працює з 2012 р. (<http://library.sau.sumy.ua>). Його змістове наповнення формується враховуючи головні завдання, що визначені бібліотекою:

- підвищення ефективності просування та популяризації власної бібліотеки;

- активізація реалізації інформаційної функції шляхом надання користувачам зручного доступу до власних інформаційних продуктів: електронних каталогів, електронної бібліотеки тощо;

- розкриття бібліотечних фондів через електронний каталог;
- розвиток нових інформаційних послуг у мережі Інтернет.

Оскільки сайт призначається переважно для студентів університету, яким потрібна різноманітна інформація для навчання, структурою сайту передбачені рубрики, що наповнюються необхідною для користувачів інформацією. Одна з найвідвідуваніших рубрик – електронний каталог (ЕК), що є основним джерелом бібліографічного пошуку. Його доступність у будь-який час доби, простота у використанні, доволі велике хронологічне охоплення мають незаперечну перевагу перед традиційними каталогами та бібліографічними покажчиками на паперових носіях.

Робота над створенням ЕК, що розпочата бібліотекою СНАУ ще у 1991 р., сьогодні приносить відчутний результат: кількість звернень до нього зростає щороку. А оскільки ЕК містить інформацію не лише про книги, а й про статті з журналів та наукових збірників, відпадає необхідність вести традиційний ДПА: бібліотека СНАУ вже повністю відмовилась від ведення карткових каталогів.

Потреба зберегти своє значення в навчальному процесі університету підштовхнула й книгозбірню Сумського НАУ до створення власних електронних ресурсів, найпершим з яких стала БД «Електронна бібліотека» – упорядкована колекція різнорідних електронних документів, забезпечена засобами навігації та пошуку. Необхідність в ній виникла, в першу чергу, через суттєве подорожчання видань і необхідність забезпечити навчальною та довідковою літературою не тільки студентів та науковців університету, а й сільськогосподарських товаровиробників.

Формування електронної бібліотеки в Сумському НАУ відбувалося у декілька етапів: визначення переліку видань, необхідних для забезпечення навчального процесу, та які варто оцифрувати; сам процес оцифрування та переведення у зручний для користувачів формат; створення архіву електронних копій підручників, накопичення та збереження інформації; надання користувачам безперервного доступу до ресурсу. Процесами створення пошукового образу документа, управління архівом електронних документів та забезпеченням доступу до них опікуються співробітники НБ СНАУ. Джерелами формування повнотекстової БД «Електронна бібліотека» є переважно роботи викладачів вишу – навчальні та методичні видання, які вийшли з друку; дистанційні курси з окремих дисциплін; інформаційні ресурси, що надходять у бібліотеку на оптичних і магнітних носіях; ресурси Інтернету; інші матеріали. Тому у сучасній колекції представлені вже понад 14,5 тис. повних текстів документів різних типів: книги (підручники, навчальні посібники, практикуми, навчально-методичні матеріали, монографії, довідкові видання, збірники наукових праць) журнали та окремі статті з них.

Оскільки електронна бібліотека створювалася з метою забезпечення інформаційних потреб студентів, викладачів і науковців Сумського НАУ, а

також фахівців аграрної сфери, тематична направленість електронної колекції визначена напрямками діяльності університету: сільське господарство, переробка сільськогосподарської сировини, економіка, правове забезпечення діяльності аграрних підприємств тощо.

Наповнення електронної бібліотеки відбувається відповідно до річного Тематичного плану, що розробляється з врахуванням навчальних планів кафедр та примірничовості видань у фонді бібліотеки.

Оскільки система автоматизації, що використовується бібліотекою СНАУ, забезпечує безперебійну доступність повних текстів навчальних видань через web-сайт, БД «Електронна бібліотека» є перспективним засобом організації інформаційних ресурсів та надання інформаційних послуг зареєстрованим користувачам книгозбірні, незалежно від їх місцеперебування. Як сучасна інформаційна система електронна бібліотека розширює спектр послуг традиційної бібліотеки для віддалених абонентів (а це й студенти-заочники, і студенти коледжів, і студенти, що перебувають на практиці за кордоном, і науково-педагогічні працівники, що проходять стажування в зарубіжних ВНЗ, а також фахівці сільського господарства), надає можливість оперативно одержувати інформацію, електронні документи. Тобто, сприяє досягненню якісно нового рівня інформаційного забезпечення аграрної освіти та сільськогосподарського виробництва Сумщини.

І хоча сьогодні БД «Електронна бібліотека» є невід'ємною частиною довідково-бібліографічного обслуговування, спрямованого на забезпечення індивідуальних інформаційних запитів користувачів бібліотеки СНАУ, вона є лише одним із видів інформаційних технологій і не може замінити бібліотеку традиційну, але дає змогу розширювати основні сервіси традиційної бібліотеки в електронному середовищі.

Ще одним джерелом наукової інформації для користувачів бібліотеки СНАУ, що доступне у відкритому доступі й широко використовується в довідково-бібліографічному обслуговуванні користувачів, є Електронний репозиторій – архів наукових доробків провідних вчених вишу, інструментарій для розповсюдження наукових інформаційних ресурсів, продуктів, послуг та обміну результатами досліджень зі світовим науковим співтовариством. Електронний репозиторій Сумського НАУ сформований у 2012 р. на базі безкоштовного програмного забезпечення DSpace (Масачусетський інститут технологій).

Електронний репозиторій Сумського НАУ створювався з метою не лише збереження й надання вільного доступу до наукових досліджень університету українській та світовій науковій спільноті, а й для збору публікацій кожного вченого в одному місці, що сприяє підвищенню цитування статей, а відповідно й рейтингу вчених та університету в цілому, а також сприяння розвитку науки та освіти в Україні та світі.

Від самого початку ця відповідальна справа була доручена науковій бібліотеці, адже саме бібліотеки вишів багато років були збирачами інформації про творчі доробки науковців своїх університетів.

На сьогодні до електронний репозиторій Сумського НАУ містить такі види документів: повні електронні версії статей Вісника Сумського НАУ (6 серій); підручники, навчальні посібники, монографії науково-педагогічних працівників університету; електронні версії авторефератів дисертацій, представлених до захисту; електронні версії поданих тез доповідей на конференціях; анотовані підсумкові звіти завершених науково-дослідницьких держбюджетних тем; патенти та авторські свідоцтва; магістерські роботи, представлені до захисту; бібліографічні покажчики, звіти про роботу наукової бібліотеки; інші матеріали про роботу структурних підрозділів університету.

В реаліях сьогодення, наявність ресурсу, що надає вільний доступ до результатів наукових досліджень, – це неабияка перевага для університетської бібліотеки. Адже в умовах, коли кількість відвідувань поступово зменшується, репозиторій – це перспектива залучення нових (переважно віртуальних) користувачів, підвищення популярності як авторів, так і університету. Звісно, що це вигідно й для науковців, – автор отримує не тільки постійне та тривале зберігання, представлення та просування досліджень, а й підвищення рівня цитованості праць. За автором зберігається право на контроль над своєю роботою і право на посилання та цитування. Є певна користь і для університету, – це й підтримка наукової діяльності, розповсюдження та зростання доступу до досліджень, створених підрозділами, співробітниками та студентами університету та підвищення якості наукової комунікації, рейтингу й суспільного значення університету. А для споживачів інформації, якими є не тільки студенти й співробітники університету, а й науковці та колеги з інших закладів освіти й науки, громадські організації, теж є певна користь від електронного репозиторію – це безкоштовний онлайн-доступ до наукової літератури, що може використовуватися для досліджень та навчання.

Підсумовуючи вищесказане, можна із впевненістю сказати, в умовах сьогодення університетська бібліотека зобов'язана швидко та адекватно реагувати на зміни в інформаційних потребах своїх користувачів, удосконалювати форми обслуговування, надавати якісний інформаційний продукт. Створення власних інформаційних ресурсів для забезпечення користувачів своєчасною, достовірною та повною інформацією на сьогодні є компонентом освітнього простору університету і невід'ємною складовою комплексу послуг бібліотеки Сумського НАУ.